

Дуб'янська Людмила Анатоліївна
Студентка III курсу групи КЮс-2018
Коледж ПВНЗ Університет Короля Данила
Науковий керівник: к. ю. н. Бабецька І. Я.
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОПІКУНІВ В УКРАЇНІ

Правовий статус особи — це система закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права (тобто такий, що має правосуб'єктність) координує своє поведінку в суспільстві. [1, с. 376]

Правовий статус опікуна включає його права і обов'язки щодо підопічного. Тому пропонуємо розглянути насамперед особу опікуна й особу, якій він потрібен.

Фізична особа, яка бере на себе відповідальність про опіку над малолітньою особою, або повнолітньою недієздатною особою називається опікуном. Опікунство над малолітньою особою можливе, якщо батьки:

- померли;
- невідомі;
- в судовому порядку вважаються безвісти відсутніми або померлими;
- позбавлені батьківських прав або прийнято рішення про відібрання дитини і передачу її під опіку незалежно від того, позбавлені вони батьківських прав чи ні;
- визнані у встановленому порядку недієздатними або обмежено дієздатними (психічно хворі, розумово відсталі або перебувають на тривалому стаціонарному лікуванні в лікувально-профілактичному закладі чи на державному утриманні в будинках-інтернатах);
- понад шість місяців не можуть займатись вихованням своїх дітей (засуджені до позбавлення волі на тривалий час за скоєння злочину, за станом здоров'я (інваліди I-II групи) тощо);
- понад шість місяців не проживають разом з дитиною та без поважних причин не беруть участі в її вихованні та утриманні, не виявляють щодо дитини батьківської уваги та турботи або підкинули (залишили) дитину, і це підтверджено відповідними актами, складеними органами внутрішніх справ;
- відмовились від дітей в установленому законом порядку;
- виїхали на постійне місце проживання або на постійне місце роботи за кордон чи перебувають у довготривалому відрядженні;
- перебувають під слідством. [2, ст. 3]

Опіка над повнолітньою особою встановлюється у результаті визнання її недієздатною, тобто якщо в особи є наявність хронічного, стійкого психічного розладу, внаслідок чого вона не здатна усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними. Законодавством закріплено два органи, що відповідають за призначення опікунів – це суд та орган опіки та піклування. [3, ст. 25]

Такий розподіл допомагає при вирішенні різноманітних нюансів, можливих в процесі встановлення опікунства. Саме ж опікунство встановлюється за

місцем проживання особи, якій потрібна опіка, або за місцем проживання опікуна. Незалежно від органу, що встановлює опіку, вимоги до опікунів завжди однакові. При виборі опікуна враховують його можливості виконувати опікунські обов'язки, стосунки між ним та підопічним.[2, ст. 3]

До важливих рис опікуна також відносять його відповідальність, морально – етичні якості, тобто забезпечення поваги до особи, реалізацію її прав і свобод. Також встановлення опікуна не можливе без згоди підопічного, що дозволяє ретельніше підійти до вибору кандидата.

Яким великим не було б бажання, та не всі можуть бути опікунами.

Опікунами не можуть бути особи, які:

- не досягли 18 років;
- визнані недієздатними або обмежено дієздатними;
- перебувають на обліку або лікуються психоневрологічних та наркологічних закладах;
- раніше були опікунами та з їх вини опіку було припинено;
- позбавлені батьківських прав;
- інтереси яких суперечать інтересам осіб, що підлягають опіці;
- засуджені за скоєння тяжкого злочину. [2, ст. 3]

Завдяки цим вимогам, особи, яким потрібен опікун, матимуть змогу на захист і підтримку. Оскільки були випадки, в яких опікуни намагались лиш забрати майно підопічних, залишаючи їх без необхідного догляду, при цьому ж іноді їм вистачало сміливості й принижувати підопічних, що суворо заборонено і за свої дії, вони понесли відповідне покарання. Також хочеться додати ще одну вимогу, а саме, проживання з підопічним, оскільки для достатнього догляду опікун повинен брати активну участь в житті особи, над якою встановив опіку. Для повноцінного життя в суспільстві, підопічному необхідно реалізовувати майнові й особисті немайнові права та інтереси, а також задовольняти свої потреби. Також я хочу акцентувати увагу на тому, що опікунами не можуть бути особи в яких є алкогольна та наркотична залежність, оскільки такі люди не контролюють свої дії й можуть завдати шкоди особі, про яку опікуються. Не варто виключати такими людьми можливості використання майно підопічного з метою задоволення власних потреб, а саме купівлю спиртних напоїв або наркотиків.

Права та обов'язки опікуна, що опікується малолітньою особою закріплені в ст. 249 СК України:

- опікун, піклувальник зобов'язаний виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний, духовний розвиток, забезпечити одержання дитиною повної загальної середньої освіти;

- опікун, піклувальник має право самостійно визначати способи виховання дитини з урахуванням думки дитини та рекомендацій органу опіки та піклування. Опікун, піклувальник має право вимагати повернення дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду;

- опікун, піклувальник не має права перешкоджати спілкуванню дитини з її батьками та іншими родичами, за винятком випадків, коли таке спілкування суперечить інтересам дитини;

- інші цивільні права та обов'язки опікуна, піклувальника встановлюються Цивільним кодексом України.

Підстави для виникнення права на оплату послуг опікуна та піклувальника, її розмір і порядок виплати встановлюються Кабінетом Міністрів України.[4, ст. 44]

Відповідно до цієї статті опікун зобов'язаний турбуватися про дитину, про її безпеку, розвиток у всіх сферах й забезпечувати реалізацію її інтересів. Тому, органи опіки й піклування регулярно перевіряють чи придатне помешкання для дитини, чи не виникає конфліктів з опікуном, чи виконує він свої обов'язки. Для доповнення цієї статті необхідно додати ч. 1 ст. 67 ЦК України в якій сказано, що опікун, попри все вищесказане повинен забезпечувати підопічного доглядом та лікуванням. Ці дві норми схожі, різниця полягає тільки в колі осіб на яких розповсюджується стаття. Так в Сімейного кодексі згадано тільки про дитину, а в Цивільному враховують також особу повнолітню недієздатну, тобто в будь якому випадку головним обов'язком опікуна є забезпечення інтересів підопічного.

Незважаючи на те, що опікун зобов'язаний допомагати здійснювати правочини, але деякі з них стоять під забороною:

- особі опікуна, його дружині, близьким родичам (батькам, дітям, братам, сестрам) забороняється укладати з підопічним договорів, крім передання майна підопічному у власність за договором дарування або у безоплатне користування за договором позички;

- опікуну забороняється здійснювати дарування від імені підопічного, а також зобов'язуватися від його імені порукою.[1, ст. 27]

Звичайно бути опікуном є великою честю, оскільки це допомога людині, а робити щось хороше завжди добре. Та все ж таки іноді трапляються випадки, коли опікунство припиняється. Це відбувається, якщо через певні причини опікун бажає звільнитись від опікунства. В такому разі він повинен звернутись до органів суду, якщо ті призначали його опікуном, або до органів опіки та піклування. Тільки після винесення рішення звільнення опікуна від його повноважень чи до закінчення місячного строку від дня подання заяви, опікун перестає виконувати свої повноваження. Не правильним вважається, якщо опікун до винесення рішення перестає виконувати свої обов'язки.

Окрім власного звільнення від обов'язків, бувають й інші випадки припинення дії опікуна:

- опіка припиняється у разі передачі малолітньої особи батькам (усиновлювачам);

- опіка припиняється у разі досягнення підопічним чотирнадцяти років. У цьому разі особа, яка здійснювала обов'язки опікуна, стає піклувальником без спеціального рішення щодо цього;

- опіка припиняється у разі поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною. [3, ст. 29]

В законодавстві України чітко розписаний правовий статус опікуна та занотований у відповідних нормативно – правових актах, починаючи від встановлення опікунства і закінчуючи процесом припинення дій опікуна. Саме норми, що стосуються прав і обов'язків опікуна формують його правовий статус в Україні.

Таким чином, правовим статусом опікуна є усі його права й обов'язки, що стосуються опіки над підопічним. Особа опікуна посідає вагомe місце в суспільстві, оскільки саме завдяки йому люди, які не мають змоги самостійно користуватись своїми правами і виконувати обов'язки, здійснюють свої права через опікуна. Існують випадки, коли опікунством нехтують, для матеріального збагачення, що порушує правовий статус опікуна повністю. Для запобігання таким ситуаціям в законодавстві є відповідні норми, що врегульовують ці конфлікти.

Список використаних джерел

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 656 с. [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_948_39072050.pdf
2. Наказ «Про затвердження Правил опіки та піклування» від 26.05.1999 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99o211>
3. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 1 верес. 2020 р.; (ОФІЦ ТЕКСТ). – К. ПАЛИВОДА А. В., 2020. – 456 с. – (Кодекси України)
4. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року [Електронний ресурс].-Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2947-14#Text>